

Enclosure 5 in No 1.

Mr. T. W. LEWIS to the COMMISSIONERS.

GENTLEMEN,—

Native Office, Wellington, 16th April, 1880.

I have the honor, by direction of the Hon. the Native Minister, to acknowledge the receipt of your letter of the 14th instant, and to inform you in reply that Mr. Bryce is prepared to take the full responsibility of refusing to incur any expense whatever in connection with your inquiry in excess of the amount voted by Parliament.

Until the whole of the accounts come in, Mr. Bryce is not aware of the exact balance which may remain unexpended of the vote; but he desires me to say that he will not pass any vouchers in excess of the sum voted, either for the services of a secretary, or for any other purpose; nor is he even prepared to say that Parliament will be asked to vote any additional sum in connection with the Commission.

I have, &c.,

T. W. LEWIS,

Under-Secretary.

The Middle Island Commissioners, Wellington.

[TRANSLATION.]

HE Reta na nga Komihana o nga Hoko Whenua MAORI o te WAIPOUNAMU ki a Te KAWANA me etahi reta atu, mai boki, ki Te Minita mo te Taha Maori.

(I tukua ki nga Whare e rua o te Runanga Nui I runga i te whakahaau a te Kawana.)

Ki a te KAWANA o Niu Tireni.

ETA,—

I a Pepuere o te tau kua pahure nei i whakataua e koe to Komihana ki a maua hei rapu i nga tikanga o roto i te hoko o nga whenua Maori i te motu o te Waipounamu o Niu Tireni.

Tahuri tonu maua ki te malu i whakaritea ma maua me ta maua mahi nui tonu a tae noa ki te wa i whakatarewatia ai i runga i te putanga mai o te kupa o te Minita mo te taha Maori e kore e whakaetia etahi atu moni ano mo nga mahi a te Komihana. I runga i enei tikanga e mea ana maua me tuku kupu atu maua ki a koe e te Kawana whakaatu i to maua ahau i runga i nga mahi i tukua ki a maua a kia puta mai ano etahi atu kupu ahau e te Kawana ki a maua. Era maua e ata korero atu ki a koe e te Kawana i a maua mahi i tukua mai hei whakahaerenga ma maua. E ki atu ana maua i runga i ta maua mahi kanui nga raruraru i pa mai ki a maua, ko etahi o aua raruraru kaore tahi he tikanga i ara ai eranga i roto hei whakarua i ta maua mahi, me i kore kua poto ake ano.

I te turuturutanga o ta maua Komihana; i te 3 o Maehe, 1879, ka noho maua i Poneke i te 13 o taua Marama. I puta ake ko Mr. Izard hei roia mo nga Maori e pa ana ki te mahi a te Komihana a i ki ia tera ano etahi take e tika ai kia nekehia te Komihana mo etahi atu wiki ano ka tu, na i whakaae tonu te Komihana ki aua take—no reira ka tonoa e ia e taua roia mo te taha ki ona Maori (i reira ano a Taiaroa a i whakaae) kia nekehia, tuturu ana kia tu te Komihana ki Otautahi (Christchurch) a te 28 o Aperira.

I taua ra i whakaritea ra tu ana te Komihana ki Otautahi (Christchurch) a i runga i te tono a te roia mo nga Maori nekehia atu ana ano ki Kaiapoi.

I te whakapuaretanga o taua whakawa me etahi takiwa i muri iho i maha ano nga kiinga a nga Komihana era raua e haere i runga i te hiahia o nga Maori e whai take anai i roto i te Komihana mo te whakaritenga i nga wahi hei tunga mo te Komihana ara ki nga wahi e pai ano ki a ratou.

Ko ta maua whai i te timatanga ano o ta maua mahi kia tino oti rawa ta maua rapu i nga mea katoa o ta maua mahi kia kore ai he take e ara mai ai ano nga tikanga i waenganui nei i te Karuana me nga Maori.

I whakaaro maua kia tino puare he huarahi ki nga Maori hei korerotanga i to ratou take katoa kia ratou ano te whakahaere, heoi ano te mea ki a maua ko te kimi i etahi korero atu ano mehemea e maharatia ana e maua i te mutunga o te taha ki a ratou me to ratou roia.

I noho te Komihana ki Kaiapoi i te 5 o Mei a he nui nga korero i tangohia i etahi tangata tokomaha o Ngaitahu mo te Poraka e mohiotia ana ko te Ngaitahu Poraka, i korero ano hoki a te Keepa, a Matara me Te Hamtana, ko ratou hoki nga kai-hoko whenua a na ratou i roto ai te nuinga o te Waipounamu te hoko i nga Maori no ratou ana whenua.

I te nohanga o te Komihana i Kaiapoi ka puta ake te raruraru tuatahi ki nga Komihana i runga i ta raua whakahaere.

I hiahia te roia mo nga Maori kia whakaputaina te tino Pukapuka Tuku o Akaroa Poraka katahi ka tono nga Komihana ki te Kawanatanga kia whakaputaina taua Pukapuka me etahi atu ano o nga tino Pukapuka Tuku.

Ko Te Tauti te Komihana mo nga whenua Karuana kihai i whakaae kia puta mai aua pukapuka i waho a te Tari.

Na ka puta ake ano te rua o nga raruraru i te korenga o te Kai-tiaki o nga moni a Te Parani e whakaae ki te tuku moni ki te Komihana ahakoa tonoa hei whakarite i nga mea tika me nga mea e pau ana i te Komihana ko te take i kore ai e whakaaetia he kore ano kaore i pootitia e te Paremete aua moni hei pera.

I runga i enei take me etahi atu e kore e whakahuatia i konei kitea ana e nga Komihana heoi ano me mutu ta raua mahi—na nekehia ana i runga i te tono a te roia mo nga Maori—i ki te roia e kore e ahei nga Maori ki te whakahaere i te taha ki a ratou mo te Hoko o Akaroa me puta ra ano te tino Pukapuka o te Tuku.

Ka kii kia nekehia ki Poneke a whakaae ana nga Komihana kia taea ai te whai kupu atu ki te Kawanatanga mo runga i enei me etahi atu putake korero (ko tetahi kia whakaturia he tangata hei tango i nga korero ki te reo Maori) i puta ake i roto i a maua mahi—tetahi putake kia mohiotia te ra hei mahinga ano mo te Komihana.

I nekehia mai te Komihana i Kaiapoi i te 21 o Mei kia huihui ki Poneke i te 27, ano a taua marama. Ka nekehia atu ano i Poneke i te 27 o Mei kia noho ki Akarana i te 11 o Akuhata—i wha-